

De Duitse ommezwaai

[Achtergrond](#) - 28 februari 2022 - Auteurs: Marja Verburg, Tim de Boer

In één weekeinde heeft Duitsland een complete ommezwaai gemaakt in zijn buitenlandse en defensiepolitiek. De bondsregering gaf haar weigering op wapens naar Oekraïne te sturen, stemde in met de uitsluiting van Russische banken uit het internationale bankensysteem Swift en besloot tot ongekende investeringen in de eigen defensie. "Duitsland breekt met de fundamenten waaraan de republiek decennia heeft vastgehouden."

Duitse regeringspolitiek werkt vaak als een robotstofzuiger, [tweette Philip Oltermann](#), de Duitsland-correspondent van de Britse krant The Guardian. Zo'n automatische stofzuiger "houdt vast aan zijn koers tot hij een muur raakt. Alleen dan kan hij zijn koers veranderen." Oltermann tweette dit zaterdag als reactie op de Duitse aankondiging toch wapens aan Oekraïne te leveren. Toen moesten de Duitse instemming om Russische banken van Swift los te koppelen en de investering van 100 miljard euro in de Bundeswehr nog komen.

De Duitse ommezwaai kwam op het moment dat het land zich binnen de EU en de NAVO steeds verder leek te isoleren. Waar de bondgenoten al eerder met wapenleveranties en zware sancties instemden, bleef de bondsregering daarmee worstelen. In de loop van zaterdag kwam ineens de [mededeling](#) dat Duitsland haar weigering om wapens te leveren toch opgaf - het is "onze plicht" Oekraïne te helpen, zei kanselier Olaf Scholz (SPD). Duitsland stuurt zo snel mogelijk 1.000 antitankwapens en 500 luchtdoelraketten van het type Stinger, liet zijn regering in een verklaring weten. Het is een breuk met de meer dan 20 jaar oude [Duitse richtlijn](#) geen wapens aan crisisgebieden te leveren.

Blokkadehouding

Het lijkt erop, zo schreef de gezaghebbende [Frankfurter Allgemeine Zeitung](#), dat "minister van Defensie Christine Lambrecht (SPD) geprobeerd heeft de blokkadehouding van het Kanzleramt en het ministerie van Buitenlandse Zaken bij de ondersteuning van Oekraïne te doorbreken". Nog voor Scholz zaterdag met zijn verklaring kwam, hadden minister van Buitenlandse Zaken Annalena Baerbock en vice-kanselier Robert Habeck (beiden Bündnis 90/Die Grünen) al een verklaring gegeven voor de koerswijziging: "Na de schaamteloze aanval van Rusland moet Oekraïne zichzelf kunnen verdedigen. Het land heeft een fundamenteel recht op

zelfverdediging."

Diezelfde zaterdagmiddag waren Baerbock en Habeck - naast vice-kanselier ook minister van Economische Zaken - naar eigen zeggen "met hoge druk" bezig uit te zoeken hoe een loskoppeling van Swift "zo kan worden beperkt dat ze de juiste treft", zo [meldde Der Spiegel](#). Vrijdag [had Baerbock zich daar nog tegen uitgesproken](#), mede omdat Duitsland vanwege zijn energie-voorziening afhankelijk is van betalingsverkeer met Rusland. Als Rusland van Swift wordt uitgesloten, treft dat Duitsland ook hard. Maar zaterdagavond stemde de Duitse regering er toch mee in een deel van de Russische banken van Swift los te koppelen.

'Keerpunt voor Europa'

De grootste verrassing kwam zondag, toen Scholz een regeringsverklaring gaf in de Bondsdag, die daar in een speciale zitting voor bijeen was gekomen. De aanval van Rusland op Oekraïne is een *Zeitenwende*, een keerpunt voor Europa, zei Scholz. "De hemeltergende onrechtvaardigheid, de pijn van de mensen in Oekraïne - die gaan ons na aan het hart." Wat de Russische president Poetin doet, is "door niets en niemand te rechtvaardigen", aldus de kanselier. Sinds de Russische aanval is de wereld niet meer dezelfde als daarvoor, zei hij, en het gaat erom "of we de kracht kunnen opbrengen oorlogsstokers als Poetin grenzen te stellen". [Bekijk Scholz' gehele regeringsverklaring en het debat in de Bondsdag op YouTube](#)

Scholz: 'De hemeltergende onrechtvaardigheid, de pijn van de mensen in Oekraïne - die gaan ons na aan het hart'

Onder bijval van de parlementariërs noemde Scholz de wapenleveranties en de uitsluiting van Swift en kondigde toen aan dat Duitsland eenmalig 100 miljard euro gaat investeren in de Bundeswehr en voortaan jaarlijks meer dan 2 procent van het bruto binnenlands product (bbp) aan defensie gaat uitgeven. Dat is meer dan de NAVO-norm waar Duitsland zich de afgelopen jaren juist niet aan wilde houden.

De Bundeswehr heeft "sterke nieuwe capaciteiten" nodig en het criterium is nu dat alles wordt gedaan wat nodig is "om de vrede in Europa te waarborgen", hield Scholz de Bondsdagleden voor. Duitsland moet duidelijk meer investeren om "onze vrijheid en onze democratie te beschermen". Doel is een "efficiënt, zeer modern en geavanceerd leger".

Extra schulden

Voor de 100 miljard *Sondervermögen* (speciaal budget) wordt de overheidsbegroting voor 2022 aangevuld, aldus Scholz. De extra uitgaven zijn met

minister van Financiën Christian Lindner (FDP) afgestemd. Lindner legt het kabinet op 9 maart een begrotingsvoorstel voor. Het is afwachten of hij voor deze uitgaven extra schulden aangaat of op andere terreinen gaat bezuinigen, schreef [nieuwssite Tagesschau](#).

Extra schulden aangaan is lastig, omdat Duitsland een schuldenrem in zijn grondwet heeft vastgelegd. Die kan niet zomaar worden omzeild of aangepast. Friedrich Merz, leider van de grootste oppositiepartij CDU/CSU, zegde de regering zondag zijn steun toe in de nieuwe koers. [Merz stemde in](#) met de sancties en de investeringen in het leger, maar waarschuwde voor het aangaan van nieuwe schulden. "Daar moeten we later nog rustig over verder praten." Zijn partij is tegen een eventuele grondwetswijziging waar de bondsregering over sprak, ten behoeve van de miljardeninvestering in het leger.

2-procentnorm

Dat Duitsland voortaan ook ruim 2 procent van het bbp in defensie investeert, is niet alleen om aan de NAVO-norm te voldoen, zei Scholz. "We doen dit ook voor onszelf, voor onze eigen veiligheid." De afgelopen jaren wilde Duitsland het defensiebudget juist niet verhogen. Vooral Scholz' SPD en coalitiepartner Bündnis 90/Die Grünen waren daar tegen. In hun verkiezingsprogramma keurden de Groenen de 2-procentnorm vorig jaar nog af.

Na de aanval op Oekraïne ontstond daarover in Duitsland opnieuw debat. "Als onze wereld is veranderd", zo verklaarde Baerbock in de Bondsdag de draai in het beleid, "moet ook onze politiek veranderen."

'Een kleine revolutie'

Hoewel de meeste Duitse commentaren positief zijn over de Duitse koerverandering, zijn er ook sceptische geluiden. "De ommekeer in de Duitse buitenlandse en veiligheidsbeleid had al veel eerder moeten komen", schreef de [FAZ](#) (betaalmuur) zondag, en noemt als moment de Russische annexatie van de Krim in 2014. "Ook toen zat SPD in de regering. Scholz was Merkels vice-kanselier en minister van Financiën in 2018." Als het niet zo cynisch klonk, zou je Poetin bijna dankbaar moeten zijn, aldus de FAZ, "dat de Duitse buitenland- en veiligheidspolitiek uit haar droomwereld is gehaald en weer met beide benen op de grond staat".

'De Duitse buitenland- en veiligheidspolitiek is uit haar droomwereld gehaald en staat weer met beide benen op de grond'

De links-liberale [Zeit](#) vindt dat Duitsland, '*die verspätete Nation*', te lang heeft vastgezeten "in de modus van conventionele en vooral theoretiserende

buitenlandse politiek. *Too little, too late.*" Maar dat is zondag veranderd. Scholz heeft precies de regeringsverklaring gehouden die het land nodig had, aldus Die Zeit. "Op zoek naar een nieuwe doctrine voor de buitenlandse politiek is dit, met alle voorzichtigheid met superlatieven, een kleine revolutie."

Het waren "tergend lange uren waarin Duitsland schijnbaar machteloos toekeek bij de aanvalsoorlog", schrijft [Die Welt](#). Maar Scholz heeft voor een ommekeer gezorgd. "De Duitse coalitie heeft dit alles niet gepland, maar ze kan er sterker uitkomen." Scholz kreeg voor zijn regeringsverklaring een lang applaus in de Bondsdag en, voor zover die Welt kan nagaan, in het hele land. "Ook dat is nieuw." Niet alleen Scholz, ook Lindner en Baerbock verrasten de Bondsdag, aldus Die Welt. Zag Duitsland nu echt "een liberale minister van Financiën die tegen waarschuwingen voor hoge schulden met het argument kwam dat er in vrijheid moet worden geïnvesteerd? Een minister van Buitenlandse Zaken van de Groenen die zich duidelijk voor steun aan Oekraïne met wapens uitsprak?" Duitsland breekt "met de fundamenteën waaraan de republiek decennia heeft vastgehouden".

'Duidelijker uitleggen'

[Der Spiegel](#) (betaalmuur) is blij dat de bondsregering haar koers heeft gewijzigd, maar ziet graag dat die de redenen daarvoor duidelijker uitlegt. "Was het druk uit het buitenland? Was het inzicht?" Alleen met een overtuigende rechtvaardiging van de *Zeitenwende* kan die ook slagen. "Heeft het leger echt 100 miljard euro meer nodig? Hoe ziet daarna de nieuwe Duitse identiteit in de buitenlandse politiek eruit? Is de cultuur van militaire terughoudendheid voorbij en wat betekent dat voor een regeerakkoord dat nog geen half jaar oud is?" De regering moet deze vragen beantwoorden om de bevolking te overtuigen van de nieuwe koers, die van mensen "ook psychologisch veel vraagt".

De linkse krant [de taz](#) benadrukt dat door de Duitse beslissing wapens aan Oekraïne te leveren "in de komende dagen hoogstwaarschijnlijk Russische vliegtuigen worden neergehaald en Russische soldaten gedood. Deze zin doet pijn." Maar, zo vervolgt de taz, "je moet daar wel bij zeggen: de verantwoordelijkheid daarvoor draagt Poetin".

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/48540/de-duitse-ommezwaai>